

Народна банка на Република Северна Македонија
Дирекција за статистика

**Методолошки објаснувања за составување на финансиски
сметки во Република Северна Македонија**

Скопје, октомври 2023 година

КРАТЕНКИ:

НБРСМ – Народна банка на Република Северна Македонија
ДЗС – Државен завод за статистика
МФ – Министерство за финансии
ЕСС 2010 – Европски систем на сметки 2010
СНС 2008 – Систем на национални сметки 2008
ИЕ – Институционални единици
НКИС – Национална класификација на институционални сектори
НФД – Нефинансиски друштва
ФД – Финансиски друштва
ОФИ – Останати финансиски институции
НПСИД – Непрофитни институции кои им служат на домаќинствата
СПВ – Специјални права на влечење
ММФ – Меѓународен монетарен фонд
ФСМЕ - Финансиски сметки во македонската економија
ЦДХВ – Централен депозитар за хартии од вредност
ГЗС – Годишни завршни сметки
ТАЦ – „Time adjusted cash“ – метод
ГПО – Готови пари во оптек

ВОВЕД

Како автономен дел од интегрираниот систем на национални сметки, **статистиката на финансиските сметки**, на систематски, детален и унифициран начин ги прикажува состојбата и движењата на финансиските средства и обврски на секторите во домашната економија и помеѓу нив и остатокот од светот, во одреден временски период (година/квартал). Финансиските сметки обезбедуваат детални информации за финансиските врски во националната економија, структурата и улогата на финансискиот систем и главните канали во националната економија за стекнување и инвестирање финансиски средства. Поради тоа, финансиските сметки се важен извор на информации за анализи на монетарната политика и за трансмисиониот механизам, како и за финансиската стабилност.

Статистиката на финансиски сметки на македонската економија е статистика во чии рамки се изготвуваат и се објавуваат квартални податоци на неконсолидирана основа. Оттука, методолошките појаснувања наведени во овој документ се однесуваат на податоците за состојбите на финансиските сметки во македонската економија (во натамошниот текст: ФСМЕ), т.е. на финансиските средства и обврски врз основа на финансиски инструменти и подинструменти за секој институционален сектор и потсектор на домашната економија, како и на домашната економија со странство, на крајот на кварталот. ФСМЕ нудат можност за согледување на финансиското однесување на секој сектор како инвеститор или должник.

I. ЗАКОНСКА РАМКА, МЕТОДОЛОШКА ОСНОВА И КЛАСИФИКАЦИИ

I.1. Законска рамка и методолошка основа

Определувањето на институционалната надлежност за статистиката на финансиски сметки започна во април 2013 година, кога на национално ниво е постигната согласност Народната банка да има примарна одговорност за составување на финансиските сметки¹. Во јануари 2014 година, оваа определба соодветно е преточена и во законската регулатива, преку дополнување на Програмата за статистички истражувања за периодот 2013 – 2017².

Методолошка основа за составување на финансиските сметки претставува меѓународниот стандард „Европски систем на национални и регионални сметки од 2010 година“ – ECC 2010 (European System of Accounts – ESA 2010³) и Системот на национални сметки – СНС 2008 (System of National Accounts – SNA 2008), каде што се дефинирани основните одредби поврзани со секторизацијата на институционалните единици,

¹ Примарната надлежност на НБРСМ за изготвување годишни и квартални финансиски сметки е определена со Анексот 2 кон Меморандумот за разбирање и соработка во областа на макроекономските и финансиските статистики помеѓу НБРСМ, ДЗС и МФ. Начинот и размената на податоците помеѓу овие три институции е регулиран со посебен Технички договор за размена на податоци за потребите на статистиката на финансиски сметки.

² Со Програмата за изменување и дополнување на Програмата за статистички истражувања за периодот 2013 – 2017 („Службен весник на РМ“ бр. 24 од 31.1.2014 г.), НБРСМ се определува како одговорна институција за спроведување на статистичкото истражување „квартални и годишни финансиски сметки“.

³ Regulation (EU) No 549/2013 of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013 on the European System of National and regional Accounts (OJL 174, 26.6.2013), EUROSTAT, Luxembourg.

класификацијата на финансиските инструменти, конзистентноста на податоците за состојбите и движењата (транзакции, ревалоризација и останати промени), како и сметководствените правила, вреднување, книжење (евидентирање), консолидирање и сл.

I. 2. Основни принципи и класификации

Прирачникот ЕСС 2010 е основен методолошки документ за составување на ФСМЕ. Усогласеноста со одделните статистички стандарди, дефиниции, сметководствени правила и класификации треба да обезбеди конзистентност на целокупниот систем на национални сметки, како и нивна меѓународна споредливост.

Генерално правило коешто се применува при составувањето на секторските финансиски сметки е прикажување на податоците на бруто-основа, т.е. одделно прикажување на средствата и обврските. Воедно, се применуваат следниве методолошки принципи и класификации од ЕСС 2010:

Сметководствени правила - На ниво на единици или сектори, евидентирањето во финансиските сметки се темели на принципот на двојно книжење. Секоја трансакција се евидентира двапати: како извор (или промена на обврски) и како употреба (или промена на средства). Примената на ова правило значи дека вкупните средства на еден сектор треба да бидат еднакви со вкупните обврски сите сектори кон тој сектор, со што се овозможува проверка на конзистентноста на сметките.

Вреднување – Примената на основниот принцип на вреднување по пазарна вредност кај податоците за состојбите значи дека состојбите на финансиските средства и обврски се вреднуваат по тековни пазарни цени на крајот на кварталот. Во отсуство на пазарни цени за одредени финансиски инструменти, се зема предвид сметководствената вредност од билансите на состојба. Во продолжение во табелата 1, даден е прегледот на методите на вреднување за секој финансиски инструмент во ФСМЕ:

Табела 1. Преглед на методи на вреднување по финансиски инструменти

Финансиски инструмент	Метод на вреднување
Монетарно злато и СПВ	Пазарна вредност
Валуты и депозити	Сметководствена вредност
Должнички хартии од вредност	Пазарна и номинална (со пресметана камата) вредност
Кредити	Сметководствена вредност (бруто-принцип)
Акции, котираани	Пазарна вредност
Акции, некотираани	Сметководствена вредност на сопственички капитал (англ. own funds at book value)
Останат сопственички капитал	Сметководствена вредност на сопственички капитал (англ. own funds at book value)
Акции/удели на инвестициски фондови	Пазарна вредност
Осигурување, пензиски и стандардизирани гарантни шеми	Сметководствена вредност
Финансиски деривати	Пазарна вредност
Останати побарувања/обврски	Сметководствена вредност

Време на евидентирање – ФСМЕ се однесуваат на состојбите на финансиските средства и обврски, на крајот на соодветниот квартал. Притоа, се користи пресметковниот принцип (англ. accrual principle), согласно со кој побарувањата и обврските се прикажуваат

во моментот кога настанале, се трансформирале или згаснале, без разлика кога е извршено плаќањето. Каматите се евидентираат заедно со финансискиот инструмент на кој му припаѓаат.

Агрегирање – овој принцип се однесува на сумирање на податоците помеѓу сите институционални единици во рамки на еден сектор или потсектор, или во рамки на одреден финансиски инструмент.

Консолидирање - Финансиските сметки првенствено се изработуваат на неконсолидирана основа. Консолидирањето се однесува на отстранување на меѓусебните побарувања и обврски помеѓу институционални единици коишто му припаѓаат на ист сектор/потсектор.

1.2.1. Класификација на институционалните сектори во ФСМЕ

Дефинирањето и описот на институционалните единици (ИЕ) е во согласност со Европскиот систем на национални сметки (ЕСС 2010), а нивното групирање во сектори и потсектори соодветствува со Националната класификација на институционални сектори⁴ (Прилог 1). Со примена на унифицирана класификацијата, се обезбедува егзактност, споредливост и широка аналитичка употреба на финансиските сметки во национални и во меѓународни рамки.

Институционалните единици се економски субјекти коишто во свое име и за своја сметка стекнуваат средства, односно создаваат обврски и вршат економски активности и трансакции со други субјекти.

Најнапред ИЕ се класифицираат (секторизираат) според територијалниот принцип, и тоа на резидентни и нерезидентни единици. Резидентни ИЕ се оние економски субјекти коишто имаат центар на претежен економски интерес во рамките на економската територија на една земја⁵. Нерезидентни ИЕ претставуваат единици – економски субјекти од странство, коишто се вклучени во трансакции со резидентни институционални единици, или имаат други економски врски со резидентните единици.

Во финансиските сметки, резидентните институционални единици се групираат во пет институционални сектори, и тоа според природата на економската активност, економските цели, функциите и економското однесување на секоја ИЕ. Една институционална единица во домашната економија може да биде класифицирана во само еден сектор. Конкретно, се разликуваат следниве главни сектори: **нефинансиски друштва**, коишто произведуваат нефинансиски пазарни добра и услуги (наменети за продажба); **финансиски друштва**, чијашто основна функција е обезбедување финансиски услуги; **држава** (или општа влада) чијшто главни функции се производство на непазарни добра и услуги и извршување трансакции за редистрибуција на националниот доход; **домаќинства**, со нивната двојна функција – како потрошувачи и како производители (исклучиво за сопствени потреби); и на крајот, **непрофитните институции коишто им служат на домаќинствата** – НПСИД коишто произведуваат непазарни производи и услуги за потребите на домаќинствата. Нивни главни извори на средства се доброволните прилози во пари или во стока.

⁴ Одлука на Владата на Република Македонија за Национална класификација на институционални сектори, („Службен весник на РМ“ бр. 75/2016).

⁵ Утврдување на припадност на институционалните единици во секторот странство се врши согласно со дефинициите за резидентност содржани во Законот за девизно работење („Службен весник на РМ“ бр. 34/01, 49/01, 103/01, 51/03, 81/08, 24/11, 135/2011, 188/2013 и 97/15, 153/15 и 23/16).

Понатаму, во системот на национални сметки секторите се поделени на потсектори. Во табелата во продолжение се прикажани различните видови на правни субјекти, односно ИЕ во Северна Македонија, распределени во различни институционални сектори и потсектори.

Табела 2: Институционални сектори во **ФСМЕ**

НКД код Сектор	НКД код Потсектор	Опфат на главните видови единици
C.11 Нефинансиски друштва (НФД)		Приватни нефинансиски друштва, (домашни и со странски капитал), јавни претпријатија (коишто не се вклучени во секторот „држава“), АД (приватни и јавни), ДООЕЛ, ДОО и останатите нефинансиски друштва коишто се независни правни субјекти - основани со правна постапка согласно со закон, заради производство на добра и услуги за продажба на пазар, по пазарни цени.
C.12 Финансиски друштва (ФД)	C.121 Народна банка на Република Северна Македонија	Национална централна банка којашто извршува активности на емисија на пари, ја одржува ценовната стабилност во земјата, ја одржува внатрешната и меѓународната вредност на националната валута и ги чува девизните резерви во земјата.
	C.122 Друштва кои прибираат депозити, освен централната банка	Сите финансиски друштва чија што главна активност при финансиското посредување им е прибирање на депозити и/или супститути слични на депозитите, давање кредити, и/или вложување во хартии од вредност. Во овој потсектор спаѓаат деловните банки и штедилниците.
	*C.123 Фондови на пазарот на пари	
	C.124 Инвестициски фондови на непаричниот пазар	Сите колективни инвестициски шеми коишто се главно ангажирани во финансиско посредување (освен оние класифицирани како парични фондови – фондови на пазарот на пари). Тие издаваат акции/удели различни од депозити и инвестираат примарно во долгорочни финансиски средства и во нефинансиски средства. Во овој потсектор спаѓаат отворените и приватните инвестициски фондови.
	C.125+C.126+C.127 Останати, останати финансиски институции	Други финансиски посредници, освен осигурителни друштва и пензиски фондови (C.125), Помошни финансиски институции (C.126), Затворени финансиски институции и позајмувачи на пари (C.127). C.125 Тука спаѓаат: финансиски лизинг компании, финансиски друштва регистрирани согласно Законот за финансиски друштва (првично се занимаваат со давање кредити на нефинансиски друштва и домаќинства), специјализирани финансиски посредници (на пр. дилери коишто работат за своја сметка и се специјализирани за работи на пазарот на хартии од вредност, финансиски друштва за факторинг и сл.) C.126 Овој потсектор ги опфаќа: осигурителните брокерски друштва; агенциите за застапување во осигурувањето; инвестициските советници; брокерите и дилерите коишто работат за сметка на други; друштвата за управување со пензиските фондови, друштвата за управување со инвестициските фондови; менувачниците; друштвата и регулаторните тела коишто ја обезбедуваат целокупната инфраструктура на финансискиот пазар, како што се: берзата, институциите – регулатори на работите со хартии од вредност, супервизорските агенции и сл. *C.127 Затворени финансиски институции и позајмувачи на пари

	C.128 Осигурителни друштва	Ги вклучуваат сите финансиски друштва чијашто основна дејност е финансиско посредување во осигурувањето, главно во форма на директно осигурување или реосигурување. Осигурителните друштва даваат услуги за животно и неживотно осигурување, како и за реосигурување од евентуални загуби кај други осигурителни друштва.
	C.129 Пензиски фондови	Ги вклучуваат приватните задолжителни и доброволни пензиски фондови, коишто се формирани со цел да даваат пензиски бенефиции на специфична група на вработени. Овде се вклучени само оние пензиски фондови коишто имаат сопствени средства и обврски и извршуваат финансиски трансакции за сопствена сметка.
C.13 Држава	C.1311 Централна влада	Во овој потсектор припаѓаат оние институционални единици што се финансираат од Буџетот на Република Северна Македонија (буџетски корисници), како на пример: Владата, Парламентот; министерствата; Уставниот суд; судовите; јавните правобранители; националните заводи финансирани од државата; музеите; државниот архив; националните библиотеки; затворите и казнено поправните установи; државните студентски и старски домови; државните средни училишта; агенциите основани од страна на државата, јавни претпријатија, институции и агенции коишто главно (над 50%) се финансирани од државата, Фондот за осигурување на депозити и сл. Овој потсектор ги вклучува и оние непрофитни институции и нефинансиски друштва коишто се основани, контролирани и финансирани главно (над 50%) од страна на централната влада.
	C.1313 Локална самоуправа	Тука спаѓаат општините и советите на општините; општинските основни и средни училишта, општинските градинки; општинските комунални претпријатија; меѓуопштинските центри за социјална работа; месните заедници; домовите на култура; општинските старски домови и сл. Овој потсектор ги вклучува и оние непрофитни институции и нефинансиски друштва коишто се основани, контролирани и финансирани главно (над 50%) од страна на локалните управи.
	C.1314 Фондови за социјално осигурување	Во овој потсектор припаѓаат: Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, Фондот за здравствено осигурување и Агенцијата за вработување. Тука се вклучени и јавните здравствени установи (болници, здравствени домови, заводи за рехабилитација и бањско лекување и сл.) финансирани од државата.
C.14 и C.15	Домаќинства и НПИСД	Домаќинствата вклучуваат лица и групи на лица, како потрошувачи и/или како претприемачи коишто произведуваат стоки наменети за пазарот и/или даваат финансиски и нефинансиски услуги, како и оние кои произведуваат стоки и нефинансиски услуги исклучиво за сопствена употреба. Тука се вклучени физички лица и самостојни вршители на дејност со личен труд и трговци поединци (занаетчи, адвокати, нотари, слободни уметници и сл.) Непрофитните институции коишто им служат на домаќинствата (НПИСД) вклучува: синдикати, професионални и стручни здруженија, фондации, асоцијации на потрошувачи, политички партии, цркви и религиозни здруженија, општествени, културни, рекреативни и спортски клубови, хуманитарни и сл., коишто главно се финансираат од донации.
C2	Странство	

* ФСМЕ не се изработуваат за потсекторите означени со *. За овие потсектори или не се идентификувани ИЕ коишто му припаѓаат на потсекторот (на пример потсекторот C.123 - во Република Северна Македонија нема идентификувано фондови на пазарот на пари), или се работи за мал број на ИЕ со ограничени активности (на пример потсекторот C.127 - Затворени финансиски институции и позајмувачи на пари, во кои главно спаѓаат холдинг-компаниите). Идентификуваните ИЕ од потсекторот C.127 тековно се вклучени во секторот C.125 - Други финансиски посредници.

I.2.2. Класификација на финансиски инструменти во ФСМЕ

Финансиските инструменти коишто се користат во ФСМЕ, се усогласени со стандардните дефиниции за финансиски инструменти согласно ЕСС 2010 (Прилог 2). Финансиските инструменти се побарувања коишто настануваат од договорен однос, кога една ИЕ се обврзува да обезбеди средства на друга ИЕ. Секое финансиско средство на една ИЕ/сектор претставува обврска на друга ИЕ/сектор и обратно.

Според ова, од двете страни на сметките се наоѓаат исти финансиски инструменти.

Класификацијата на финансиските инструменти главно се заснова на нивната ликвидност и договорни карактеристики, при што се разликуваат осум категории (видови) финансиски инструменти, и тоа:

Табела 3: Финансиски инструменти во ФСМЕ

ЕСС 10 код на инструмент	ЕСС 10 код на подинструмент	Опфат на главни финансиски инструменти
АФ1. Монетарно злато и СПВ	АФ.11 Монетарно злато	Злато коешто централната банка го чува како дел од официјалните резерви.
	АФ.12 Специјални права на влечење (СПВ)	Меѓународни резервни средства креирани од страна на Меѓународниот монетарен фонд (ММФ) во форма на безусловни права за добивање девизни и други резервни средства од останатите членки на ММФ.
АФ2. Валуты и депозити	АФ.21 Валуты	Опфаќаат банкноти и ковани пари со фиксна номинална вредност, издадени од централната банка како официјално средство за плаќање во домашната економија, поседувани од резиденти и нерезиденти.
	АФ.22. Трансферабилни (преносливи) депозити	Депозити во домашна и странска валута, коишто се разменливи директно, без ограничувања, и коишто директно можат да се користат за плаќање со тековни сметки, банкарски налози, чекови итн.
	АФ.29 Останати депозити	Вклучуваат депозити по видување, орочени депозити, штедни влогови, штедни записи и други останати депозити.
АФ3. Должнички хартии од вредност	АФ.31 Краткорочни хартии од вредност	Вклучуваат благајнички записи и други краткорочни записи, со рок до една година, издадени од државата или други институционални единици.
	АФ.32 Долгорочни хартии од вредност	Вклучуваат државни обврзници (континуирани, структурни, еврообврзници), корпоративни обврзници и други, со оригинална рочност над една година.
АФ4. Кредити	АФ.41 Краткорочни кредити (Со оригинална рочност до една година)	Во категоријата кредити се опфатени: станбени кредити, потрошувачки кредити, хипотекарни кредити, кредити за финансирање трговски кредити, револвинг-кредити, кредити што се подигаат како гаранција за исполнувањето одредени обврски, аранжмани за реоткуп на хартии од вредност, финансиски лизинг, факторинг и други видови кредити.
	АФ.42 Долгорочни кредити (Со оригинална рочност над една година)	
АФ5. Капитал и акции/удели во инвестициски фондови	АФ.51 Сопственички капитал	АФ.511 Котирани акции, АФ.512 Некотирани акции, АФ.519 Останат сопственички капитал. Котираните и некотираните акции на берза вклучуваат обични и приоритетни акции и сл. Останатиот сопственички капитал ги опфаќа сите облици на сопственички удели во капиталот коишто не се акции (сопственички удели во друштва со неограничена одговорност, со ограничена одговорност чиишто сопственици се партнери, а не акционери) вложувања во капиталот во меѓународните и националните организации (освен ММФ) и сл.

АФ.52 – Акции/удели во инвестициски фондови:	Инвестициските фондови претставуваат заеднички вложувања на средства со коишто инвеститорите прибираат средства за вложување во финансиски и/или нефинансиски имот (средства/удели во отворени и приватни инвестициски фондови).
АФ.6. Осигурување, пензиски и стандардизирани гарантни шеми	АФ.61 Технички резерви на неживотно осигурување, финансиски побарувања коишто имателот на полиса за неживотното осигурување го има од друштвата за неживотно осигурување во однос на премии и настанати побарувања. АФ.62 Правата на животно осигурување и правото на рента се состојат од финансиски побарувања на имателот на полиса за животно осигурување и корисникот на рента, од друштвата за животно осигурување. АФ.63 Пензиските права ги опфаќаат финансиските побарувања на вработените од приватните пензиски фондови.
АФ.7. Финансиски деривати	АФ.71 Финансиски деривати - договори поврзани со одреден финансиски инструменти преку коишто самостојно се тргува на финансиските пазари, со специфични финансиски ризици (ризик од курсни разлики, од ценовни промени, од промена на камата, одделни капитални и кредитни ризици и сл.). Тука се вклучени: форвард-договори, опции и своп-договори. *АФ.72 – Акциски опции на вработените
АФ.8 Останати побарувања/обврски	АФ.81 Трговски кредити и аванси, финансиски средства и обврски настанати во случај на временско несовпаѓање помеѓу трансакциите и соодветните наплати/плаќања. Тие се поделени на: - Финансиски средства коишто произлегуваат од краткорочни кредити за набавка на производи и услуги користени директно од страна на добавувачите. - Аванси претставуваат предвремени плаќања за работи коишти се во тек или коишто ќе почнат да се вршат, во форма на претплати за набавка на производи и услуги, побарувања/обврски врз основа на режиски и други трошоци и сл. АФ.89 Останати побарувања/обврски со исклучок на трговските кредити и авансите. Во нив се вклучени: побарувања/обврски врз основа на плати и наемнини, даноци, придонеси за социјално осигурување, дивиденди, ренти и сл.

* ФСМЕ тековно не се изработуваат за инструментите означени со *.

II. СОСТАВУВАЊЕ НА ФИНАНСИСКИ СМЕТКИ

II.1 Извори на податоци

Статистиката на финансиски сметки како секундарна статистика, ги користи расположливите статистички податоци коишто првенствено се прибираат за потребите на **примарните статистики** (монетарната статистика, статистиката на останатите финансиски институции, меѓународната инвестициска позиција и др.).⁶

И покрај тоа што се користат податоци од примарните статистики, сепак постои разлика во приказот на податоците во финансиските сметки во однос на податоците во примарните статистики. Разликите произлегуваат од начинот на групирање на секторите и финансиските инструменти, начинот на поврзување на податоците од различни извори, потребата од хиерархиска поставеност на расположливите извори на податоци и примената на методи на проценки.

Комплексноста на финансиските сметки и широкиот дијапазон на нивниот опфат од 5 сектори со 9 потсектори и 8 инструменти со 11 подинструменти, налага користење и на **бројни други дополнителни извори на податоци**, како на пр. административни извори и збирки на грануларни податоци. Покрај тоа, се прават **проценки за одделни податоци или агрегати**.

За составување на ФСМЕ се користат повеќе интерни извори на податоци (статистички истражувања на Народната банка), како и дополнителни екстерни извори⁷ (Прилог 3), и тоа:

- **Монетарна статистика и статистиката на ОФИ**: биланс и преглед на НБРСМ (1СР); биланс и преглед на друштва кои прибираат депозити освен централната банка (2СР); биланс и преглед на останатите финансиски институции – осигурителни компании, пензиски фондови, инвестициски фондови, финансиски друштва, лизинг компании, друштва за управување со инвестициски и пензиски фондови (4СР);

- **Екстерни статистики**: КИПО (побарувања и обврски врз основа на комерцијално работење на резидентите со странство); ПОЗ (договорен откуп на обврски и побарувања); НДНП (побарувања и обврски врз основа на кредитни работи со нерезиденти); ВС 11 и ВС 22 (капитални вложувања во/од странство); МИ (извештаи за сметките во странство и за евидентните сметки); ВХВ-1 (вложувања во сопственички хартии од вредност и удели во инвестициски фондови на странски пазари) и ВХВ - 2 (вложувањата во должнички хартии од вредност на странски пазари).

- **Годишни завршни сметки** на нефинансиските друштва и државата (агрегирани, од Државниот завод за статистика и индивидуални од базата на Централен регистар);

- **Податоци за хартии од вредност од ЦДХВ, хартија по хартија** (должнички и сопственички ХВ, издадени и тргувани на домашен пазар);

- **Податоци за секторот Држава од Министерството за финансии**: квартални податоци за состојбата на државниот долг на јавни претпријатија кои се класифицирани во сектор држава, квартални податоци за on-lending кредитите и податоци за приливи и одливи врз основа на даноци.

- Дополнителни податоци и информации од интернет-страниците на друштвата и институциите;

⁶ На глобално ниво, многу ретко се спроведуваат посебни статистички истражувања само за потребите на финансиските сметки.

⁷ Во ФСМЕ финансиските инструменти коишто за еден сектор се средство, за друг сектор се обврска. Овој феномен на огледало нуди можност за прибирање податоци или од секторот којшто се стекнува со средства, или пак од секторот на должникот, при што податоците мора да се конзистентни. Информациите од контра-секторите за одделни инструменти, во ФСМЕ се користат во случаи кога прибирањето директни податоци е или тешко или невозможно (пример: сектор домаќинства и нефинансиски друштва).

- Проценка на квартални податоци за категории за коишто како извор се користат годишните завршни сметки, применувајќи соодветни статистички методи на проценка (пр. Останати побарувања/обврски на НФД со други НФД или со државата, меѓукомпаниски долг и сл.);

- Експертски проценки: за дезагрегација на финансиските инструменти по сектори согласно расположливите информации од другите извори; за поделба на финансиските инструменти по рочност, на пр. кај кредитите врз основа на информациите од завршните сметки на НФД;

- Резидуални пресметки (најчесто кај домаќинствата и НПИСД).

Примери за проценки, резидуали, балансирање:

а) Финансиски инструмент АФ.21 - Готови пари во оптек (валути), поседувани од секторите С.11 и С.14 (НФД и домаќинства) се пресметани како резидуал, којшто претставува разлика помеѓу вкупните готови пари во оптек (прикажани во Билансот на НБРСМ на страната на обврските) и збирот од внесените податоци за држателите на готови пари од соодветните извори за останатите сектори. Овој резидуал е поделен помеѓу секторите, врз основа на претпоставката дека 80% од ГПО се во сопственост на домаќинствата (проценка врз основа на податоци од платежната статистика), а остатокот кај НФД.

б) Финансиски инструмент АФ.4 - Кредити на НФД кон НФД, средства и обврски: Проценка на меѓукомпанискиот долг на резидентни НФД: прво, од примарните статистички (како најрелевантни извори на податоци), се внесуваат сите побарувања на НФД врз основа на кредити од сите други сектори (како контрастава). Разликата помеѓу збирот на депозитите и кредитите на страната на средствата и збирот на депозитите и кредитите од завршните сметки на НФД се класифицираат како меѓукомпаниски долг и на страната на средствата и на страната на обврските.

в) Финансискиот инструмент АФ.51 Сопственички капитал – подинструментот АФ.519 Останат сопственички капитал во НФД-коишто се Д.О.О. и/или Д.О.О.Е.Л, а којшто го поседува секторот С.14 - Домаќинства, се утврдува на следниот начин: прво, се пресметва резидуалниот сопственички капитал, на тој начин што од позициите за вкупниот капитал од ГЗС се одзема збирот од внесените податоци за акционерскиот капитал за сите сектори (контрастава). Потоа, се пресметува процентуалното учество на Домаќинствата во уделите, од делот за Посебни податоци за државна евиденција од ГЗС и истиот се аплицира на добиениот резидуал за Сопственички капитал на НФД и на Домаќинства, соодветно.

г) Финансиски инструмент Ф.8 Останати побарувања/обврски – на страната на обврските, подинструментот Ф.81 - Трговски кредити и аванси на НФД со резидентни НФД, претставува резидуална (балансирачка) ставка, добиена со пресметки (проценки). Имено, таа се пресметува како разлика помеѓу вкупните обврски евидентирани во ГЗС на НФД и ставките евидентирани од примарните статистики, приспособена за разликата кај кредитите за кои е известно од страна на контрасекторите и обврските врз основа на кредити од ГЗС.

За подинструментот Ф.89 - Останати побарувања на државата, при пресметката на побарувањата по даноци се користи моделот ТАЦ (time adjusted cash – ТАС), каде извор се податоците за приливите/одливите по основ даноци на државата. Притоа, се врши временско приспособување на приливите/одливите во буџетот врз основа на даноци (евидентирани во моментот кога се врши плаќањето), за периодот кога настанува обврската за плаќање (моментот кога даноците се пресметани). Секторската распределба на вкупните даноци се врши: прво, со евидентирање на побарувањата по даноци од домаќинствата (физички лица), второ, се евидентираат побарувањата по даноци од банките и ОФИ и на крај побарувањата од НФД се пресметуваат како резидуална ставка.

д) Општо земено, за секторот С.14 – Домаќинства и С.15 - НСДИП е најтешко да се обезбедат директни извори со веродостојни податоци. Поради ова, ставките кај овие сектори за сите финансиски инструменти претставуваат контраставки од другите извори на податоци, најчесто како контрасектор од примарните статистики.

За обезбедување конзистентност на ФСМЕ, Народната банка и Државниот завод за статистика, заедно со Министерството за финансии, тесно соработуваат во изготвувањето на финансиските сметки за сите сектори, особено за секторот држава.

II.2. Хиерархиска поставеност

Во услови на постоење на повеќе различни извори за ист податок (за одреден сектор/финансиски инструмент), изработката на финансиските сметки мора да базира на **хиерархиска поставеност на изворите на податоци**. Притоа, се прави рангирање на расположливите извори, а при носењето на одлуките за користење на одреден извор се избира оној кој нуди методолошка усогласеност со ЕСА 2010, секторска конзистентност, задоволителен опфат и навременост (на пример, како извор на податоци за депозитите на нефинансиските друштва во банките се користат податоците од монетарната статистика, и покрај тоа што овие податоци се расположливи и во билансите на НФД; податоците за хартии од вредност од Централниот депозитар за хартии од вредност (ЦДХВ) се користат како извор за обврските врз основа на котирали акции кон нерезиденти, иако овие податоци се расположливи од екстерните статистики⁸)

Хиерархијата на изворите на податоци не е идентична за сите инструменти и сектори, така што со текот на времето таа може да се менува. На пример, инструментите можат да бидат вреднувани со комбинација од пазарна вредност, номинална вредност со пресметана камата и сметководствена вредност согласно со националните сметководствени стандарди. Во вакви случаи, првенствено се користат изворите на податоци по пазарна цена, во однос на изворите на податоци по номинална цена.

II.3. Метод на составување на финансиските сметки на македонската економија - ФСМЕ

Финансиските сметки се составуваат со квартална динамика, опфаќајќи ја крајната состојба за кварталот за кој се однесуваат, на неконсолидирана основа.

Состојбите ја претставуваат вредноста на поседуваните финансиски средства и неплатените, преостанати финансиски обврски, на крајот на соодветниот квартал. Состојбите се пресметани за институционалните сектори/потсектори, како и за целата економија и странство. Разликата помеѓу финансиските средства и обврски ја претставува

⁸ Во екстерните статистики, вреднувањето според сметководствена вредност на сопственички капитал (own funds at book value) се смета за добра проценка на пазарната вредност и е еден од препорачаните модели за пазарно вреднување на капиталот.

„нето финансиската вредност“ на соодветниот сектор/потсектор, односно вкупната економија.

Состојбата на нето финансиските средства е резултат на реализирани трансакции со финансиски инструменти, кумулативната ревалоризација (ценовни промени и курсни разлики) и останати промени во обем (реклафикации на сектори и инструменти, отпишување на средства и сл.).

ФСМЕ се изработуваат во национална валута – денари. За конверзија на состојбите на финансиските средства и обврски деноминирани во странска валута се користи девизниот курс којшто важи на последниот ден од кварталот.

Податоците во ФСМЕ се изготвуваат преку систем на меѓусебно поврзани дводимензионални матрици, при што постои одделна матрица за секој сектор и потсектор, каде што средствата и обврските наспроти другите сектори/потсектори се расчленети по одделни финансиски инструменти. Одделните секторски матрици се поврзани во збирна матрица, поделена според бруто-принцип за средствата и за обврските на секој сектор/потсектор, по финансиски инструменти.

Секторските финансиски сметки се составуваат со користење на пристапот „ќелија по ќелија“, каде што секоја одделна ќелија на финансиските обврски за секој поединечен инструмент за одделен сектор, претставува средство врз основа на соодветниот поединечен инструмент во соодветниот контрасектор (принцип „од кого на кого“). Во одделни случаи, кога информациите за одреден контрасектор не се расположливи, а вкупната вредност на обврските за инструментот е веќе пресметана, вредноста на контраставката се пресметува како резидуал.

При составувањето на финансиските сметки, се спроведуваат следниве правила за проверка на податоците, заради постигнување внатрешна конзистентност на сметките:

- *средствата на еден сектор наспроти друг = обврските на вториот во однос на првиот сектор, и обратно;*
- *средствата - обврските на секторот „странство“ = - (средствата на сите сектори во домашната економија - соодветните обврски);*
- *збирот од вредностите на сите инструменти = збирот од вредностите на нивните подинструменти;*
- *збирот од вредностите на сите потсектори на еден сектор = вредноста на одделниот агрегиран сектор (важи за неконсолидирани податоци);*
- *при негативни состојби кај средствата и обврските, се прави квалитативна анализа за нивното потекло;*
- *хоризонталната контрола се користи како начин на балансирање, при што, во услови на недостиг на податоци за одредени инструменти, за нивна потполна распределба по соодветни сектори се пресметува резидуална вредност на тие инструменти, со цел нивната вкупна вредност да биде целосно опфатена и правилно алоцирана во вкупната економија.*

III Дисеминирање податоци и политика на ревизија

III.1 Дисеминирање податоци

Податоците за финансиските сметки се објавуваат на интернет-страницата на НБРСМ, <https://www.nbrm.mk/statistika-na-finansiski-smetki.nspix>, четири месеци по истекот на кврталот за којшто се известува, согласно со календарот на објавување на податоци: <https://www.nbrm.mk/kalendar-na-objavuvanje-na-podatoci.nspix>. Методологијата за финансиските сметки исто така се објавува на интернет-страницата на НБРСМ.

III.2 Политика на ревизија

Редовна годишна ревизија на податоци се прави во октомври, секоја година. Исто така, по потреба, ревизија на објавените податоци може да се врши и во случаи на:

- добивање нови и/или коригирани информации и податоци од извештајните единици; или
- промени кај изворите на податоци или методологијата за составување на финансиските сметки.

Во согласност со меѓународните препораки, за позначајните измени во податоците коишто произлегуваат од извршените ревизии се дава соодветно објаснување со фуснота или во рамките на соопштенијата за печат.

Ревизијата на податоците во историската временска серија се врши почнувајќи од моментот на појавување на настанот што довел до измена на податоците, или доколку за тоа не постојат соодветни услови, за најдолгиот можен изминат период. Доколку настане измена во прикажувањето на податоците (објавување нов показател – сектор, инструмент и друго), историската временска серија се ревидира почнувајќи од моментот на воведување на новиот показател, доколку за тоа постојат соодветни услови.

Прилог 1: Национална класификација на институционалните сектори

Шифра	Назив на сектор и потсектор
C.1	Вкупна економија
C.11	Нефинансиски друштва
C.11001	Јавни нефинансиски друштва
C.11002	Домашни приватни нефинансиски друштва
C.11003	Нефинансиски друштва контролирани од странство
C.12	Финансиски друштва
C.121-C.123	Монетарни финансиски институции
C.121	Централна банка
C.122	Друштва кои прибираат депозити освен централна банка
C.12201	Јавни
C.12202	Домашни приватни
C.12203	Контролирани од странство
C.123	Фондови на пазарот на пари
C.12301	Јавни
C.12302	Домашни приватни
C.12303	Контролирани од странство
C.124-C.127	Финансиски друштва, освен монетарни финансиски институции и осигурителни друштва и
C.124	Инвестициски фондови на непаричниот пазар
C.12401	Јавни
C.12402	Домашни приватни
C.12403	Контролирани од странство
C.125	Други финансиски посредници освен осигурителни друштва и пензиски фондови
C.12501	Јавни
C.12502	Домашни приватни
C.12503	Контролирани од странство
C.126	Помошни финансиски институции
C.12601	Јавни
C.12602	Домашни приватни
C.12603	Контролирани од странство
C.127	Затворени финансиски институции и позајмувачи на пари
C.12701	Јавни
C.12702	Домашни приватни
C.12703	Контролирани од странство
C.128-C.129	Осигурителни друштва и пензиски фондови
C.128	Осигурителни друштва
C.12801	Јавни
C.12802	Домашни приватни
C.12803	Контролирани од странство
C.129	Пензиски фондови
C.12901	Јавни
C.12902	Домашни приватни
C.12903	Контролирани од странство
C.13	Држава
C.1311	Централна влада
C.1313	Локална самоуправа
C.1314	Фондови за социјално осигурување
C.14	Домаќинства
C.141*	Работодавачи и работници за своја сметка
C.143	Вработени
C.144	Приматели на доход од сопственост и доход од трансфери
C.15	Непрофитни институции кои им служат на домаќинствата
C.2	Странство

* Во потсекторот C.141 се вклучени и единиците од потсекторот C.142 (C.141 Работодавачи; C.142 Работници за своја сметка)

Извор: „Службен весник на РМ“ бр. 75, од 15.4.2016 година.

Прилог 2: Финансиски инструменти според ЕСС 2010

ЕСС код ⁹	Назив на финансискиот инструмент
АФ.1 Монетарно злато и специјални права за влечење (СПВ)	
АФ.11	Монетарно злато
АФ.12	Специјални права за влечење (СПВ)
АФ.2 Валути и депозити	
АФ.21	Валути
АФ.22	Трансферабилни депозити
АФ.29	Останати депозити
АФ.3 Должнички хартии од вредност	
АФ.31	Краткорочни
АФ.32	Долгорочни
АФ.4 Кредити	
АФ.41	Краткорочни
АФ.42	Долгорочни
АФ.5 Капитал и акции/удели во инвестициски фондови	
АФ.51	Акции и останат сопственички капитал
АФ.511	Акции коишто котираат на берзата
АФ.512	Акции коишто не котираат на берзата
АФ.519	Останат капитал
АФ.52	Акции/удели во инвестициски фондови
АФ.521	Акции/удели во парични инвестициски фондови
АФ.512	Акции/удели во инвестициски фондови на непаричен пазар
АФ.6 Осигурување, пензиско осигурување и стандардизирани гаранции	
АФ.61	Техничките резерви за неживотно осигурување
АФ.62	Права од полиси за животното осигурување
АФ.63	Пензиските права
АФ.64	Побарувања на пензиските фондови од друштвата за управување со пензиски фондови
АФ.65	Права на непензиско користење (бенефиции)
АФ.66	Резервирања за стандардизирани гаранции
АФ.7 Финансиски деривати и акциски опции на вработените	
АФ.8 Останати побарувања / останати обврски	
АФ.81	Трговски кредити и аванси
АФ.89	Останати побарувања / останати обврски, со исклучок на трговските кредити и авансите

⁹ Според ЕСС и СНС, трансакциите со финансиските инструменти се бележат со кратенката „Ф“, додека состојбите со кратенката „АФ“.

Прилог 3: Извори на податоци по сектори и инструменти (за средства и обврски)

Финансиски средства																
*Сектори/потсектори Финансиски инструменти		Нефинансиски друштва C.11	Финансиски друштва							Држава				Домаќинства и НПСД	Странство	
			Финансиски друштва - Вкупно C.121 - C.129	Централна банка C.121	Друштва кои прибираат депозити освен централна банка C.122	ОФИ Вкупно C.123+C.124+C. 125+C.126+C.127	Инвестициски фондови на непаричниот пазар C.124	Останати, останати финансиски институции (C.125+C.126+C.127)	Осигурителни друштва C.128	Пензиски фондови C.129	Држава - вкупно	Централна влада C.1311	Локална самоуправа C.1313			Фондови за социјално осигурување C.1314
АФ.1	Монетарно злато и СПВ		C.121 - C.129	MC/EC		C.123+C.124+ C.125+C.126 +C.127					C.1311+ C.1313+ C.1314				C.14 +C.15	
АФ.11	Монетарно злато			MC/EC												
АФ.12	СПВ			MC/EC												MC/EC
АФ.2	Валутите и депозити															
АФ.21	Валутите	Резидуал		MC	MC/EC			ОФИ	ОФИ	ОФИ		ГЗС	ГЗС	ГЗС	Резидуал	
АФ.22	Трансферабилни депозити	MC/EC		MC	MC		ОФИ	ОФИ	ОФИ	ОФИ		MC	MC	MC	MC	EC
АФ.29	Останати депозити	MC/EC		MC	MC		ОФИ	ОФИ	ОФИ	ОФИ		MC	MC	MC	MC	EC
АФ.3	Должнички хартии од вредност	СБС/EC		MC/EC	СБС/EC		СБС	СБС	СБС/EC	СБС/EC		СБС/EC	СБС	СБС	СБС/EC	EC/СБС
АФ.31	Краткорочни	СБС/EC		MC/EC	СБС/EC		СБС	СБС	СБС/EC	СБС/EC		СБС/EC	СБС	СБС	СБС/EC	EC/СБС
АФ.32	Долгорочни	СБС/EC		MC/EC	СБС/EC		СБС	СБС	СБС/EC	СБС/EC		СБС/EC	СБС	СБС	СБС/EC	EC/СБС
АФ.4	Кредити	MC/EC/ГЗС		MC/EC	MC			ОФИ/EC	ОФИ/EC	ОФИ/EC		EC/ MC/ BC	EC/ MC/ BC	EC/ MC/ BC	EC	EC
АФ.41	Краткорочни	MC/EC/ГЗС		MC/EC	MC			ОФИ/EC	ОФИ/EC	ОФИ/EC		EC/ MC/ MF	EC/ MC/ MF	EC/ MC/ MF	EC	EC
АФ.42	Долгорочни	MC/EC/ГЗС		MC/EC	MC			ОФИ/EC	ОФИ/EC	ОФИ/EC		EC/ MC/ MF	EC/ MC/ MF	EC/ MC/ MF	EC	EC
АФ.5	Капитал и акции/удели на инвестициски фондови	СБС/ ГЗС		MC	СБС/ MC/ EC		СБС/ ОФИ/ EC	СБС/ ОФИ/ EC	СБС/ ОФИ/ EC	СБС/ ОФИ/ EC		СБС/ ГЗС	СБС/ ГЗС	СБС/ ГЗС	СБС/ MC/ EC	EC/ СБС
АФ.51	Сопственички капитал	СБС/ГЗС		MC	СБС/ MC/ EC		СБС/ ОФИ/ EC	СБС/ ОФИ/ EC	СБС/ ОФИ/ EC	СБС/ ОФИ/ EC		СБС/ ГЗС	СБС/ ГЗС	СБС/ ГЗС	СБС/ MC/ EC	EC/ СБС
АФ.52	Акции/удели на инвестициски фондови	ОФИ/EC			ОФИ		ОФИ/EC	ОФИ/EC	ОФИ/EC	ОФИ/EC					ОФИ/EC	EC
АФ.6	Осигурување, пензиски и стандардизирани гарантни шеми	ОФИ		ОФИ	ОФИ		ОФИ	ОФИ	ОФИ	ОФИ		ОФИ	ОФИ	ОФИ	ОФИ	
АФ.61	Технички резерви на неживотно осигурување	ОФИ		ОФИ	ОФИ		ОФИ	ОФИ	ОФИ	ОФИ		ОФИ	ОФИ	ОФИ	ОФИ	
АФ.62	Права на животното осигурување и анuitети														ОФИ	
АФ.63	Пензиски права														ОФИ	
АФ.7	Финансиски деривативи	ОФИ/ EC		MC	MC				ОФИ	ОФИ					MC	EC
АФ.8	Останати побарувања	КС/ГЗС		MC	MC		ОФИ	ОФИ	ОФИ	ОФИ		КС/ ГЗС	КС/ ГЗС	КС/ ГЗС	КС	EC

*Полињата во табелите од матрицата кои се означени со сива боја значат дека секторот/потсекторот теоретски не би требало да има средства/обврски по соодветниот инструмент

** Во рамки на финансискиот сектор, во Република Северна Македонија за сега не се идентификувани Фондови на пазарот на пари (потсектор C.123), додека пак Затворените финансиски институции (потсектор C.127), во кои главно спаѓаат холдинг компаниите, се во мал број така што за нив засега нема доволно податоци. Во одредени специфични случаи, податоците од овој потсектор во финансиската сметка се вклучени во рамки на секторот C.125 - Други финансиски посредници.

Финансиски обврски

*Сектори/потсектори Финансиски инструменти		Нефинансиски друштва С.11	Финансиски друштва							Држава				Домаќинства и НПИСД	Странство	
			Финансиски друштва - Вкупно	Централна банка С.121	Друштва кои прибираат депозити освен централна банка С.122	ОФИ Вкупно	Инвестициски фондови на непаричниот пазар	Останати, останати финансиски институции (С.125+С.126+С.127)	Осигурителни друштва С.128	Пензиски фондови С.129	Држава - вкупно	Централна влада С.1311	Локална самоуправа С.1313			Фондови за социјално осигурување С.1314
АФ.1	Монетарно злато и СПВ		С.121 - С.129	МС/ЕС		С.123+С.124+ С.125+С.126 +С.127				С.1311+ С.1313+ С.1314				С.14 +С.15	МС/ЕС	
АФ.11	Монетарно злато			МС/ЕС											МС/ЕС	
АФ.12	СПВ			МС/ЕС											МС/ЕС	
АФ.2	Готови пари и депозити															
АФ.21	Готови пари во оптик			МС											МС	
АФ.22	Трансферабилни депозити			МС	МС										ЕС	
АФ.29	Останати депозити			МС	МС										ЕС	
АФ.3	Должнички хартии од вредност	СБС/ЕС		МС/ЕС	СБС/ЕС		СБС	СБС	СБС/ЕС	СБС/ЕС		СБС/ЕС	СБС	СБС	ЕС/СБС	
АФ.31	Краткорочни	СБС/ЕС		МС/ЕС	СБС/ЕС		СБС	СБС	СБС/ЕС	СБС/ЕС		СБС/ЕС	СБС	СБС	ЕС/СБС	
АФ.32	Долгорочни	СБС/ЕС		МС/ЕС	СБС/ЕС		СБС	СБС	СБС/ЕС	СБС/ЕС		СБС/ЕС	СБС	СБС	ЕС/СБС	
АФ.4	Кредити	МС/ЕС/ГЗС		МС/ЕС	МС			ОФИ/ЕС	ОФИ/ЕС	ОФИ/ЕС		ЕС/МС/ВС	ЕС/МС/ВС	ЕС/МС/ВС	МС/ЕС	ЕС
АФ.41	Краткорочни	МС/ЕС/ГЗС		МС/ЕС	МС			ОФИ/ЕС	ОФИ/ЕС	ОФИ/ЕС		ЕС/МС/МФ	ЕС/МС/МФ	ЕС/МС/МФ	МС/ЕС	ЕС
АФ.42	Долгорочни	МС/ЕС/ГЗС		МС/ЕС	МС			ОФИ/ЕС	ОФИ/ЕС	ОФИ/ЕС		ЕС/МС/МФ	ЕС/МС/МФ	ЕС/МС/МФ	МС/ЕС	ЕС
АФ.5	Капитал и акции/удели на инвестициски фондови	СБС/ГЗС		МС	СБС/МС/ЕС		СБС/ОФИ/ЕС	СБС/ОФИ/ЕС	СБС/ОФИ/ЕС	СБС/ОФИ/ЕС		СБС/ГЗС	СБС/ГЗС	СБС/ГЗС		ЕС/СБС
АФ.51	Сопственички капитал	СБС/ГЗС		МС	СБС/МС/ЕС		СБС/ОФИ/ЕС	СБС/ОФИ/ЕС	СБС/ОФИ/ЕС	СБС/ОФИ/ЕС		СБС/ГЗС	СБС/ГЗС	СБС/ГЗС		ЕС/СБС
АФ.52	Акции/удели на инвестициски фондови	ОФИ/ЕС			ОФИ		ОФИ/ЕС	ОФИ/ЕС	ОФИ/ЕС	ОФИ/ЕС						ЕС
АФ.6	Осигурување, пензиски и стандардизирани гарантни шеми	ОФИ/ЕС		ОФИ	ОФИ		ОФИ	ОФИ	ОФИ	ОФИ					МС	ЕС
АФ.7	Финансиски деривативи				МС		ОФИ	ОФИ	ОФИ	ОФИ						ЕС
АФ.8	Останати обврски	КС/ГЗС		МС	МС		ОФИ	ОФИ	ОФИ	ОФИ		КС/ГЗС	КС/ГЗС	КС/ГЗС	КС	ЕС

*Полињата во табелите од матрицата кои се означени со сива боја значат дека секторот/потсекторот теоретски не би требало да има средства/обврски по соодветниот инструмент

** Во рамки на финансискиот сектор, во Република Северна Македонија за сега не се идентификувани Фондови на пазарот на пари (потсектор С.123), додека пак Затворените финансиски институции (потсектор С.127), во кои главно спаѓаат холдинг компаниите, се во мал број, така што за нив засега нема доволно податоци. Во одредени специфични случаи, податоците од овој потсектор во финансиската сметка се вклучени во рамки на секторот С.125 - Други финансиски посредници.

Кратенки:

МС Монетарна статистика

ЕС Екстерни статистики

ОФИ Статистика на останати финансиски институции

СБС Статистика на хартии од вредност

ГЗС Годишни завршни сметки

КС Контра сектор од примарни статистики во НБРСМ

ВС Влада на статистика

ТАЦ "Time adjustment cash" на даноци

 Податоци кои недостасуваат заради тоа што не постојат/што не се прибираат